



Handläggare: Lotta Gillhardt
Telefon: 08-508 14 019

Till
Enskede-Årsta- Vantörs stadsdelsnämnd

Barnen som samhället svek (SOU 2011:9) - svar till kommunstyrelsen

Förvaltningens förslag till beslut

1. Förvaltningens tjänsteutlåtande åberopas som svar på remissen.

Leif Sjöholm
Stadsdelsdirektör

Vlasta Marcikic
Avdelningschef

Sammanfattning

Regeringen tillsatte 2010-02-18 den s.k. Upprättelseutredningen som hade som uppdrag att ge förslag till en upprättelseprocess för enskilda som utsatts för övergrepp och vanvård i den sociala barn- och ungdomsvården under perioden 1920-1980.

Upprättelseprocesser innehåller vanligtvis följande moment:

- Sanningssökande och dokumentation
- Erkännande och ursäkt
- Kompensation till dem som drabbas, ekonomiskt eller av annat slag
- Åtgärder för att förhindra upprepning

Den första punkten har pågått sedan 2006 och beskrivs i Vanvårdsutredningen. Den ceremoniella inramningen dvs. erkännande och ursäkter bör genomföras så snart som möjligt efter det att utredningen har lagt fram sitt betänkande och det är regeringen som ska inbjuda till en sådan ceremoni.



Utredningen menar att samhället har ett särskilt ansvar för barn som omhändertagits mot föräldrarnas vilja eller som föräldrarna anförtrott i samhällets vård för att barnet ska få det bättre. Detta utgör det främsta skälet för att utge en ekonomisk ersättning till de som drabbats.

Det sista momentet i upprättelseprocesser är att hitta åtgärder för att förhindra att övergrepp och vanvård upprepas. Familjevårdens strategiska betydelse understryks genom en rad förslag om förbättringar vad gäller stöd och utbildning till såväl familjehemsvården som till familjehem och jourhem.

Sammanfattningsvis ställer sig förvaltningen bakom de förslag som presenteras i betänkandet.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt svar på remissen ”Betänkandet Barnen som samhället svek” (SOU 2011:9). Remissen har skickats till stadsdelsnämnderna i Enskede-Årsta-Vantör, Rinkeby-Kista och Östermalm samt till Socialnämnden, Utbildningsnämnden och SLK. Svaret ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 20 mars 2011.

Regeringen tillsatte 2010-02-18 en särskild utredare, Kerstin Wigzell, med uppdrag att ge förslag till en upprättelseprocess för enskilda som utsatts för övergrepp och vanvård i den sociala barn- och ungdomsvården under perioden 1920-1980. Utredningen kallas för Upprättelseutredningen. Remissen avser svar på betänkandet ”Barnen som samhället svek- åtgärder med anledning av övergrepp och allvarliga försummelser i samhällsvården.

Ärendet

I juni 2006 tillsattes Vanvårdsutredningen vars uppdrag var att ”granska och kartlägga allvarliga övergrepp och vanvård vid institutioner och familjehem inom den sociala barnvården”. I januari 2010 lämnade utredningen en rapport över vad som framkommit i de över 400 interjuver som hade genomförts av människor som utsatts för vanvård.

Upprättelseprocesser innehåller vanligtvis följande moment:

- Sanningssökande och dokumentation
- Erkännande och ursäkt
- Kompensation till dem som drabbas, ekonomiskt eller av annat slag
- Åtgärder för att förhindra upprepning



Den första punkten har pågått sedan 2006 och beskrivs i Vanvårdsutredningen. Den ceremoniella inramningen dvs. erkännande och ursäkter bör, enligt utredningen, genomföras så snart som möjligt efter det att utredningen har lagt fram sitt betänkande och det är regeringen som ska inbjuda till en sådan ceremoni.

Utredningen menar att samhället har ett särskilt ansvar för barn som omhändertagits mot föräldrarnas vilja eller som föräldrarna anförtrott i samhällets vård för att barnet ska få det bättre. Detta utgör det främsta skälet för att utge en ekonomisk ersättning till de som drabbats. Ersättningen har, enligt utredningen, betydelse för statens och ansvariga myndigheters legitimitet gentemot medborgarna och framför allt för dem som idag och i framtiden har behov av barn- och ungdomsvårdens tjänster.

Utredningen har gjort olika överväganden vilken modell för ekonomisk ersättning som ska föreslås och landat i att ekonomisk ersättning ska lämnas med ett enhetligt belopp till alla de som är ersättningsberättigade och betraktas som ett erkännande av samhällets svek och en bekräftelse av de utsattas lidande. Ersättningen ska beviljas till dem som utsatts för övergrepp eller försummelse av *allvarlig art*. Rätten till ersättning ska avse övergrepp och försummelser som inträffat under perioden 1920-1980 och det ska avse händelser som inträffat när den drabbade varit föremål för omhändertagande av samhällsvård. Ersättningen föreslås uppgå till 250. 000 kronor per ersättningsberättigad. Rätten till ersättning ska regleras av en särskild lag och handläggningen ska skötas av en nyinrättad myndighet som ska ha långtgående service- och undersökningsskyldighet i syfte att hjälpa den sökande.

I utredningen finns även andra överväganden t.ex. att kommunerna ska underlätta för människor som varit föremål för samhällsvård att hitta sitt aktmaterial och att kommunerna bör erbjuda utsatta personer möjlighet att berätta och samtala om sina erfarenheter. Vidare förelår utredningen att regeringen tar initiativ till en utställning som ska sprida kunskap om samhällsvården ur ett historiskt perspektiv.

Det sista momentet i upprättelseprocesser är att hitta åtgärder för att förhindra att övergrepp och vanvård upprepas. Utredningen menar att det är mycket viktigt att identifiera riskfaktorer. Huvudmän och arbetsledning måste ta ett aktivt ansvar för att arbetssätt och metoder som används respekterar de placerade barnens rättigheter. Socialstyrelsen föreslås få en roll genom att stödja huvudmännen i utvecklingen av etiskt och rättsligt grundade arbetssätt inom institutionerna samt att evidensbaserade arbetssätt ska användas.

Slutligen föreslår utredningen att en översyn av lagstiftningen i syfte att stärka placerade barns och ungas rättigheter under genomförandet av vården övervägs. Den viktigaste åtgärden för att förhindra och upptäcka missförhållanden är socialtjänstens uppföljning av de placerade barnen. Utredningen föreslår att Barnskyddsutredningens förslag genomförs såtillvida att en särskild socialsekreterare utses som ansvarar för kontakten med det placerade barnet och att barnet besöks minst fyra gånger per år. Barnskyddsutredningen föreslår vidare att det av lagen ska framgå att socialnämnden har ansvar för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom den social barn- och ungdomsvården.

Familjevårdens strategiska betydelse understryks genom en rad förslag om förbättringar vad gäller stöd och utbildning till såväl familjehemsvården som till familjehem och jourhem.

Kostnader för utredningens förslag uppskattas till mellan 500 miljon och 1,25 miljarder kronor för själva ersättningen fördelade på två eller tre år och mellan 8 till 21 miljoner kronor för hanteringen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för individ- och familjeomsorg.

Förvaltningens synpunkter

Med hänsyn till den korta remisstiden har förvaltningen inte haft möjlighet att diskutera utredningens betänkande i den utsträckning som varit önskvärt.

Förvaltningen välkomnar att en upprättelseprocess har inletts när det gäller barn som blivit utsatta för övergrepp och vanvård under pågående samhällsvård. Det är mycket viktigt att missförhållandena bekräftas och att staten offentligt ber om ursäkt för de oförätter som barnen utsatts för under samhällsvården. Vidare anser förvaltningen att det är positivt att regeringen föreslås ta initiativ till en särskild utställning som syftar till att sprida kunskap om vad som hänt - en utställning är ett tydligt tecken på att de utsattas röster varit värdefulla och tas på allvar.

Förvaltningen har ingen uppfattning om omfattningen av den föreslagna ersättningen till de drabbade är rimlig. Att en ersättning ska utges är dock positivt. Utredningen för ett resonemang om olika principiella modeller för ersättningen och förvaltningen instämmer i utredarens slutsats att ersättningen ska ses som ett erkännande av samhällets svek och en bekräftelse på de utsattas lidande.



När det gäller övriga åtgärder i upprättelseprocessen föreslås bland annat att kommunerna bör erbjuda människor möjligheten att berätta och samtala om sina erfarenheter. Detta förslag bör förtydligas. Är intentionen att samla kunskap och delge erfarenheter eller handlar det om att de utsatta människorna ska ha möjlighet att "lätta sitt hjärta" och att samtalen ska ha en läkande funktion.

Utredningen har också haft i uppdrag att föreslå åtgärder för att det som hänt inte ska upprepas. Den sociala barn- och ungdomsvården har genomgått stora förändringar under de senaste decennierna. En drivkraft har varit att minska institutionsvård och dygnet-runtvård och istället bygga upp resurser i öppenvård på hemmaplan. Institutionsvården har också i stor utsträckning ersatts av placeringar i familjehem och jourhem.

Utredningen konstaterar dock att övergrepp och försummelser förekommer i en oacceptabel omfattning även i dagens samhällsvård av barn och unga och att kunskapen och medvetenheten om risk för allvarliga missförhållanden behöver öka. Samhället har ett särskilt ansvar för barn och unga som omhändertagits för samhällsvård och socialtjänsten måste bli bättre på att identifiera, förebygga och hantera risker och missförhållanden inom vården.

Barnskyddsutredningen föreslår "att kompetenskraven för att utföra uppgifter inom den sociala barn- och ungdomsvården måste tydliggöras och verksamheten ges bättre förutsättningar för kunskaps- och kompetensutveckling." Förvaltningen delar den uppfattningen. Barnskyddsutredningen (LBU) menar också att även om socialtjänsten har ett huvudansvar för barn och unga så har även andra myndigheter ett ansvar t.ex. skolan och hälso- och sjukvården.

Familjehemsvård har varit den dominerande vårdformen för barn och ungdom som placerats utom hemmet. Familjehemmen måste ha kunskap och förmåga att möta både det enskilda barnet och de biologiska föräldrarna. Detta måste bland annat ske genom utbildning i socialnämndens regi. Det är viktigt att inte glömma s.k. släktingplaceringar som har blivit allt vanligare. Även dessa hem har behov av utbildning och stöd.

Förvaltningen delar såväl Upprättelseutredningens som Barnskyddsutredningens uppfattning att det är oerhört viktigt att uppföljningen av gjorda placeringar fungerar. Barnet föreslås få en egen socialsekreterare som är oberoende i förhållande till såväl familjehem som institutioner och som ska besöka det placerade barnet minst fyra gånger per år. Det ska finnas en genomtänkt struktur för uppföljningen och barnet ska ges möjlighet att få sina synpunkter



dokumenterade. Detta förslag är resurskrävande men garanterar i högre utsträckning att det som beskrivs i Vanvårdutredningen inte upprepas. Om staten höjer nivån i lagstiftningen, som i sig är något positivt, behöver det dock åtföljas av resurser för kommuner och andra huvudmän.

Sammanfattningsvis ställer sig förvaltningen bakom de förslag som presenteras i betänkandet.

Bilaga

1. Remisshandlingar